

"ORTAÇAĞ ve RENAISSANCE FELSEFESİ ile -FELSEFENİN TAŞIYICISI OLAN- İKİ DÖNEMDEKİ İNSAN TİPİNİN KARŞILAŞTIRILMASI"

Güncel Önkal

1- Sevirci İnsana Karşılık "Aktör" İnsan :

(R) Renaissance'ın ilk adımı ve ilk başarısı benliğini buluş, kişiliğini duymuş insanı ortaya koymaktır. Petrarca:"Benliğimi nasıl duyarım?" diye sorar.Bilgiye ve varolan herşeye yönelişimizin ardında hep "öznenin tavrı", "özne" önem kazanır.İşte bu gerçekten hareketle, renaissance' ın özgül ayırımında araştırmacıların ortak olarak gördükleri nokta HÜMANİZMADır.Renaissance'ı "re-naissance" yapan şeyin hümanist tavır olduğunu söylemek abartılı olmayacaktır.Klasik anlamda (15.yy) hümanizm "*insanda merkezini bulan ve insanla bütünleşen bir yaşam ve evren anlayışı*"olarak tanımlanabilir.

Bu dönem insanlığın o döneme kadar görmediği bir yeniden başlayışı ve yeniden doğuşu içinde barındırır."**Yeni insan**", "yeni toplum" burada doğar.Renaissance insanı böyle bir **bilinçle** hareket eder.İnsanın kendisi artık (Ortaçağdaki gibi) sevirci olarak değil, **aktör** olarak görmesi, insanın bedensel varlığını da hesaba katarak **kendisini gerçekleştirme**

ÖZGÜRLÜK TUTKUSU:İnsan çalışmasına kendine özgü "insancılık" niteliğini veren ana etken, onun özgürlüğüdür.Yalnız insan özgürlüğüyle kendi etkinliğinin sahibi ve hakimidir; yalnız insan özgürlüğü ile etkinliğinin bilincededir ve yalnız insan özgürlüğüyle Tanrı'nın özgür etkinliğini paylaşır.

"Doğa-İnsan"; "Tinsel Olan-Bedensel Olan" BÜTÜNLEŞMESİ:

Ben'in mevcut dünyayla iç-içeliği, bu dünyaya yerleşmişliği dile getirir.İnsanın bir bütün olarak (ruh ve beden bütünlüğü) tüm gerçekliği ile bulunuşu ve değerlendirilişi söz konusudur renaissance insanında.İnsanın özü ve varlığı ile çevresini oluşturan bu dünya arasında bir bütünleşme kendini belli eder.Artık dünya nimetleri ve insanın varlığı, insan yetkinliği için bir tehlike ve engel oluşturma görünümünden çıkar.İnsan kendi varlığı ile uğraşmaktadır, kendi varlığına, varolana bir anlam katma çabası içindedir ama bunu Tanrı aracılığıyla yapmayacaktır artık.

Hep insanı ve yaşadığı dünyayı ele alan, bu dünyanın incelenmesi ve **bu dünyadaki insanın başlı başına araştırma konusu edilmesi. İnsanı olmuş -bitmiş bir varlık olarak ele almama**, olanaklar çokluğuna yönelik vardır.

(O) Oysa ki, Ortaçağ insanı **belirlenmiş bir kişiliğe sahipti**.Ağırlık merkezini dinde bulan kültür sistemi içinde belli görevi olan bir organ gibi onların ve alinyazısı kilise ile sosyal grubu tarafından belirlenen insandır.Ortaçağ "sen bu'sun" diyordu.Sen yoksun, kulsun, hiçsin.Bu bağlamda birey yoktur.Herşeyin merkezi ve amacı Tanrı'dır.

2- Civitas Dei'den "Ulus"lara Geçis:

(R) Renaissance "**ulus**"u yaratan bir çağ olmuştur.İlk kez "**devlet**" sorunu ortaya çıkar."**Objektif adalet**"in temellendirilmesinin yolları aranmış, tartışılmıştır.

(O) Tanrı devleti anlayışı vardır.Devletler olamazdı.Hepsi tek devlet **Civitas Dei**-Universal Ortaçağ Devleti'ne aittir.

3- Felsefenin Niteliği:

(O) Felsefenin ana rengi diniydi.Kendi ide ve ilkeleriyle evrensel bir kültür yapısı kurmuştur.Felsefe bu büyük sistem içinde görevi **kilise öğretilerini desteklemektir**. Böylece felsefe teolojinin hizmetçisi idi.

(R) Buna karşılık renaissance felsefesinde amaç kendi kendine dayanmak, kendini arayıp bulmaktır.**Deneyin ve aklın sağladığı doğrular ile iş görmüştür**.

ETİK PLANDAKİ Değişiklik:İnsan eyleminin etik anlayışı ve değerlendirilmesinde bir dönüm noktası açılır.Ahlaksal eylemin ereği, insan doğasını aşmak, doğa üstü bir kurala uymakta değil, aksine insan doğasını gerçekleştirmekte oluyor.Bu dönem etiğini nitelendiren özelliklerden biri de , bu doğalcılık havasıdır. Şimdi, erdem, insanın tüm yeteneklerini karşılıklı bir ahenk içinde ve toplum yararına yönelik şekilde geliştirmek oluyor.**Ortaçağ'ın eskatolojik etiğinin** tersine, bu dünya gerçekleri içinde insanın toplum içindeki yerinin ve görevlerinin somut koşulları çerçevesinde gerçekleşerek bir ülkü oluşturuyor.

4- Cokkutuplu İnsan:

(O) Ortaçağ kendi içinde kapalı bir sistemdi.Katolik kilisesi etrafında toplanmış Hristiyan toplulukların ortak malı idi.Buna uygun olarak Latince ön planda idi.

(R) **Hiyerarşilerin ortadan kalkması**

Bir grup entellektüel halk diliyle konuşmayı küçümser, hep Latince'nin varlığının sürmesini ister.Rabelais, bir hümanist yazar olmakla birlikte, insani olan hiçbirşeyin kendisine yabancı olmadığını vurgulamak istercesine her eyleme bir değer yükler. Yapıtlarında ruhsal ve bedensel etkinlikleri tüm doğallıkları içersinde dile getirmekten çekinmez

Çokluğa geçiş vardır.Bu sistemler ilkçağın ve ortaçağın evren ve hayat üzerine tüm renklerini taşıyacaktır.Ulusal diller oluşur.Bir tavır değişikliği söz konusudur.Profan tavır serbestlik kazanmış, sekülerleşme, laikleşme yolu açılmıştır.Dolayısıyla kimlik ve rollerde bir değişim ve çoğullaşma yaşantısıdır.

YARATAN VARLIK OLARAK İNSAN :Etkinlik dönemin egemen kategorisidir.Buluşlar, doğanın sınırına giriş, çalışma, vb...Ortaçağ'ın yasakladığı ve küçümsediği tüm etkinlikler Renaissance'ın gündemini boydan boya doldurur.Büyük ve herşeyi sarsan bir yenilik duygusu sanattan tekniğe, ticaretten felsefeye, kuramsal olsun, pratik olsun bütün alanlarda yoğun biri biçimde yaşanır.Görkemlilik ve sonsuzluk izlenimi, feodal ve teolojik toplumun yapay ve kapalı dünyasının yerini almaktadır.Yeni doğa ve yeni birey birlikte doğmakta, doğa kendisini bakışa açmaktadır.

Böyle çok kuşatıcı ve yönlü bir kültür hareketinin toplumsal ve politik yaşantıyı, yapıları etkilemediği söylenemez.Hümanist hareketle YENİ TOPLUM ve YENİ İNSAN TİPİ ortaya çıkar, 15.yy da.:**EKONOMİK İNSAN Modeli**.İktisadi ilişkiler, toplumun gelişimini nesnel olarak etkilemekle kalmıyor, fakat yeni bir değerler düzeni içerisinde bu ilişkilerin bir temellendirmesine gidiliyordu

5- Filozofların Niteliği:

(O) Ortaçağ'da filozoflar din adamlarıydı.

Filozof doğruyu bulmuş olduğuna inanarak bir arayışa geçmez.Kendisine verilen tabloya daha sağlam bir temel kazandırmaya çalışmıştır.Düşüncenin yürüdüğü yol, istediği amaç birdir.Ortaçağ çözümlemeye ve mantık tavrına karşıdır:"*Bir blok olarak öğreneceksin.*"

Ortaçağ hristiyan kültürü renaissance hümaniziminden farklı olarak özne ve tarih kavramlarını kazandırırken zedelenmiştir.

(R) Filozoflar, yazarlar, araştırmacılar, üniversite öğretim görevlileri idi...Bilimi sıfır noktasından yeniden yarattılar.Renaissance'la düşünceye gelen şey ÇÖZÜMLEME idi.

Filozof kendini ilkece yeni bir şey getiren dönemin temsilcisi, müjdecisi sayar. Görevi hiç yorulmadan **yeniden yaratmaktır**.**Çalışmanın ortak bir erdem olarak görülmesi**:Çalışma yeryüzünü değiştiren, onu daha insancıl ve dostça kılan, toplumu yaratan ve yapılandıran bir etkinlik olarak görünür.

NATÜRALİZM (doğacılık) Sanatta, ticarete, bilgide dünyavileşme ve maddeye yakınlaşma, Renaissance'ın doğa kavramının yepyeniliğinin en belirgin göstergelerdir.Buna karşılık Ortaçağ kültürünün, doğayı ihmal etme ya da küçümseme karşılığında Batı kültürüne, Antikiteye göre derinleşmiş ve zenginleşmiş bir ÖZNE ve TARİH kavramlarını kazandırmış olduğu söylenir.ÖZNE bütün etkinliğini evreni bilme sürecinde tüketmeyen, özerk, kendine özgü bir hayatı olan bir öznedir.Doğa ve nesne ise, içinde öznenin düşüşüyle başlayan dramının yaşandığı bir dekor durumuna düşer.